

Gemeente Lith

Marktplein 20
Postbus 10.000
5397 ZZ Lith

Contactpersoon

Mevrouw A. Zaadnoordijk en De heer P. van Erp

CSO adviesbureau 09L128

Contactpersoon

De heer ir. L. A. Sluiter
De heer drs. A. N. de Keijzer

Postbus 2
3980 CA Bunnik

Tel: 030 – 6594321
Fax: 030 – 6571792

www.cso.nl

**Compensatieplan Steenuil Flora- en faunawet
Plangebied Marsna Casella /Liesdaal te Maren-Kessel**

Opdrachtgever

Gemeente Lith

Marktpllein 20
Postbus 10.000
5397 ZZ Lith

Contactpersoon

Mevrouw A. Zaadnoordijk en De heer P. van Erp

Opsteller ontheffingsaanvraag met onderbouwing

CSO adviesbureau

Contactpersonen

De heer ir. L. A. Sluiter
De heer drs. A. N. de Keijzer

Projectcode CSO

09L128

Datum

15 mei 2009

Projectleider

de heer drs. A.N. de Keijzer

Status

Concept

Inhoudsopgave

blz.

1	Inleiding	3
2	Huidige situatie	4
2.1	Algemene gebiedsbeschrijving	4
2.2	Beschikbare relevante natuurgegevens	5
2.2.1	Steenuilen	6
3	Compensatieplan	7
	Herinrichting noordelijk compensatiegebied	11
3.1.1	Marsna Casella	11
3.1.2	Herinrichting Liesdaal	12
3.2	Herinrichting buiten de plangebieden	13
3.3	13
3.4	Planning	14
3.5	Monitoring	14
4	Conclusie	14
5	Literatuur	16

1 Inleiding

In verband met de voorgenomen herinrichting heeft CSO in opdracht van gemeente Lith een compensatieplan opgesteld voor de aanwezige steenuilen in het plangebied Marsna Casella en Liesdaal aan weerszijde van de Provincialenweg te Maren-Kessel. De aanwezigheid van de steenuilen is vastgesteld in een onderzoek van CSO (Steenuilonderzoek planlocatie Maren-Kessel, quickscan 09L104, maart 2009).

Doel is het onderbouwen van een ontheffingsaanvraag in het kader van artikel 11 van de Flora- en faunawet vanwege het voorkomen van steenuilen in en nabij twee plangebieden te weten: Marsna Casella en het plangebied Liesdaal fase 2+3 (Liesdaal). Vastgesteld is dat de geplande ontwikkelingen strijdig zijn met de soortbescherming van de Flora- en faunawet (2005, artikel 11).

Met het voorliggende compensatieplan wordt het leefgebied van de steenuil in- en rondom de beide plangebieden Marsna Casella en Liesdaal gecompenseerd.

2 Huidige situatie

2.1 Algemene gebiedsbeschrijving

De plangebieden (Liesdaal en Marsna Casella) hebben een gezamenlijke oppervlakte van circa 13 hectare.

De steenuilenkasten zijn gesitueerd om en nabij de woningen langs de Provincialeweg die precies tussen de twee plangebieden liggen. De twee plangebieden en de Provincialeweg tussen beiden plangebieden vormen samen het onderzoeksgebied voor het veldbezoek.

Figuur 1: Steenuilenkast tussen beide plangebieden in

CSO heeft de aanwezigheid van de steenuil vastgesteld. Er wordt vanuit gegaan dat de broedlocaties van de steenuil zich tussen beide plangebieden bevindt.

Het plangebied Liesdaal fase 2+ 3 bestaat uit ruim 6 hectare (62.645 m²) en is gelegen ten westen van Maren-Kessel. Het bestaat uit diverse agrarische percelen (o.a. akker, grasland waarvan één perceel een schapenweide). Ten noorden in het plangebied bevinden zich langs een sloot diverse oude knotwilgen. De Knotwilgen staan net buiten de grenzen van het plangebied.

Figuur 2: knotwilgen ten noorden van de grens van het plangebied Liesdaal

Het plangebied Marsna Casella bestaat uit ca. 6 hectare en heeft een meer ruig karakter ten opzichte van het plangebied Liesdal. Westelijk in het plangebied Marsna Casella ligt een ondiepe plas met een brede rietkraag en wilgenopslag. Verder komen er diverse bomen (o.a. Wilg en Esdoorn) en struiken voor (o.a. Kornoelje en Braam) en een enigszins verruigd gebied in het midden van het plangebied. Ten noorden van het plangebied loopt de dijk (Kesselsedijk) met daarachter de uiterwaarden van de Maas en een plas "De Kil". Ten zuiden van het plangebied loopt de Provincialeweg.

Op pagina 5 is een kaart met beide plangebieden weergegeven waarbij ook het leegbeied van de steenuil staat aangegeven.

Het meest noordelijk gelegen woningbouwlocatie is Marsna Casella, daaronder ligt Liesdaal fase 2, fase 3.

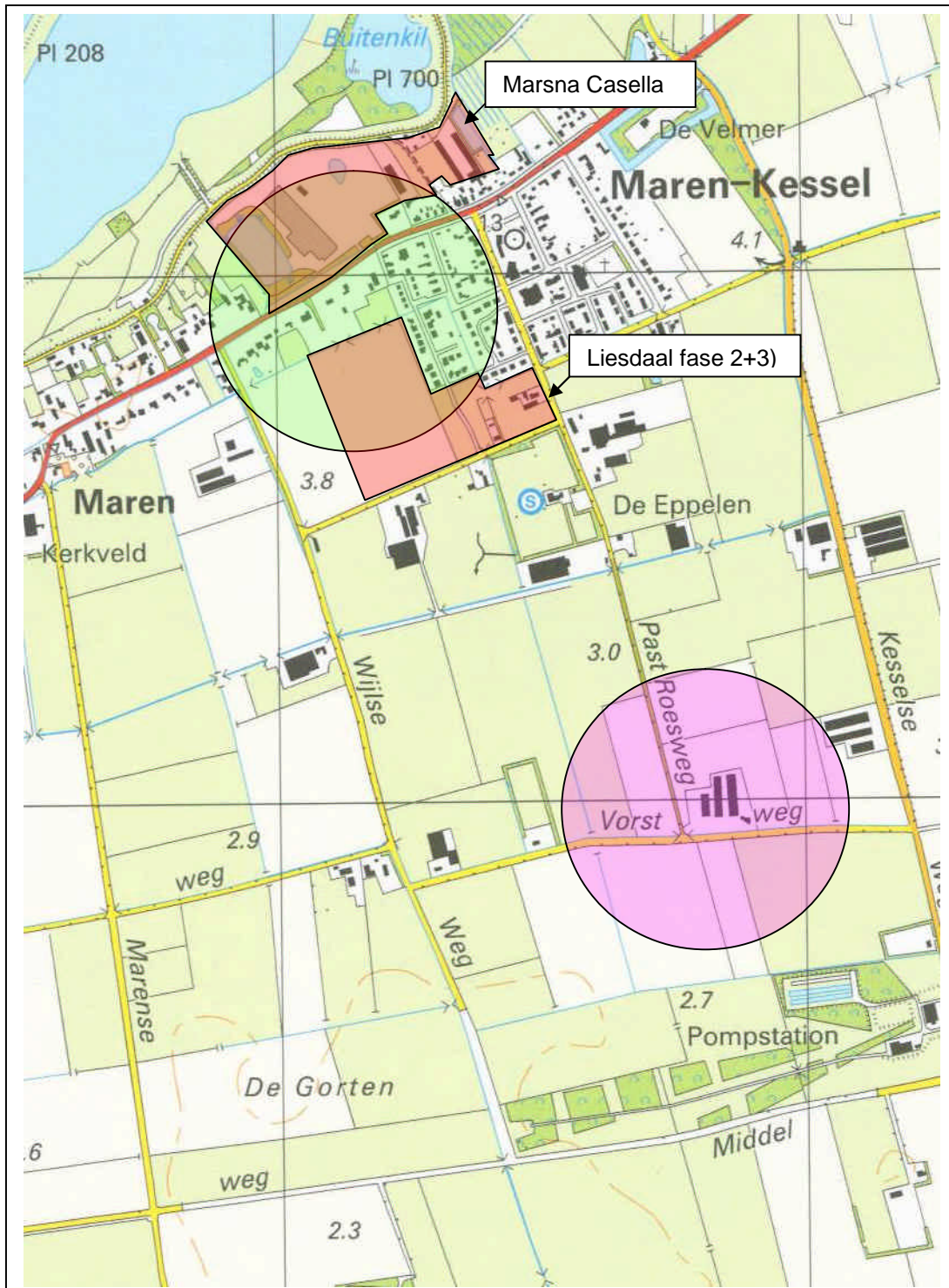
2.2 Beschikbare relevante natuurgegevens

Bovenstaande gegevens zijn afkomstig uit de resultaten van de uitgevoerde quickscan (CSO rapport 09L104 van 16 juni 2008) alsmede een quickscan in 2007 (CSO rapport 07J050 van maart 2007). Naar aanleiding van de resultaten zijn aanvullende bezoeken gebracht om de aanwezigheid van de steenuil definitief vast te stellen.

Deze onderzoeken zijn uitgevoerd op:

- 19 maart 2009 (namiddag tot avond)
- 20 april 2009 (namiddag tot avond)
- 18 mei 2009 (schemering en avond)

2.2.1 Steenuilen

- Huidige locatie te compenseren steenuilleefgebied
- Locatie 2^e niet te compenseren steenuilleefgebied
- Planlocaties

Steenuil

De Steenuil leeft bij voorkeur in een oud en kleinschalig cultuurlandschap. Dit is een halfopen landschap met een schakering van kleine natuurlijke elementen en bouwsels waar de Steenuil kan broeden, rusten, schuilen en jagen. Tot de primaire habitatvoorwaarden behoren oude bomen met broedholten, gebouwen met broed-, uitkijk- en rustgelegenheid, en grazige graslanden op vochtige gronden met voldoende voedselaanbod (o.a. regenwormen, grote insecten, muizen en kleine zangvogels). Een dergelijke habitat bestaat tegenwoordig nog maar mondjesmaat in het veelal intensief gebruikte agrarische gebied, waar de dichtheid van steenuilen meestal laag is. De Steenuil kan wel hoge dichtheden bereiken in de periferie van oude dorpen, dat als toevluchtsoord kan worden beschouwd. Uit diverse anekdotes blijkt dat de Steenuil in uitzonderlijke gevallen ook wel op onwaarschijnlijke plekken met een bepaalde mate van verstoring kan voorkomen, o.a. in dorpskernen en vlakbij drukke wegen en spoorlijnen, zolang er verder aan de primaire habitateisen wordt voldaan. Verstedelijking brengt echter onvermijdelijk vormen van verstoring en verhoogde sterftekans voor de soort met zich mee.

Compensatieplan

In het veld is nagegaan welke inrichtings- en beheermaatregelen nodig en mogelijk zijn om het steenuilenkoppeltje dat door de ingreep zijn leefgebied negatief zal worden beïnvloed. Er is gekeken naar de wijze waarop de inrichting en het beheer van het plangebied Marsna Casella kan bijdragen aan een verbetering van het leefgebied voor de steenuil en naar de kansen die de directe omgeving biedt voor alternatieve nestlocaties en foerageergebieden.

De inrichtingsmaatregelen zijn hieronder gesplitst in maatregelen die ten doel hebben het steenuilenpaar alternatief foerageergebied te bieden en maatregelen die alternatieve broedlocaties voor het leefgebied van de steenuilen opleveren. De nadruk van de verschillende maatregelen ligt vooral op het gebied ten noorden van het huidige leefgebied (optie A), aangezien hier de meeste mogelijkheden zijn voor de steenuil en dit nieuwe leefgebied het dichtst bij de huidige leefgebied ligt. Dit gebied heeft als nadeel dat het zich in het plangebied Marsna Casella bevindt waar in de toekomst inrichting- en bouwactiviteiten zullen plaatsvinden.

Ter compensatie van de mogelijke verstoringen in het plangebied Marsna Casella is in de omgeving zoveel mogelijk vergelijkbaar gebied, veelal in de vorm van wegbermen, ruigtestroken, houtrillen en uitkijkpaaltjes aangemerkt als compensatiegebied.

Er is tevens een alternatief gezocht ten zuiden van het huidige leefgebied (optie B).

Uitgangspunt van het compensatieplan is dat door de realisatie van de hieronder beschreven compenserende maatregelen er geen leefgebied van de steenuil verloren gaat door de woningbouw in de plangebieden Marsna Casella en Liesdaal en dat op termijn de omstandigheden voor steenuilen in het gebied zelfs gunstiger worden.

Inrichtingsmaatregelen ten aanzien van het landschap

Nieuw foerageergebied

Het nieuwe foerageergebied dient voldoende voedsel te bieden voor de uilen. Muizen, insecten, regenwormen en kleine zangvogels vormen belangrijke prooien voor de steenuil. In dit stadium wordt volstaan met het benoemen van te realiseren maatregelen. Opgemerkt dient te worden dat juist de combinatie van maatregelen de beste kansen biedt. Een exacte kwantificering is op voorhand niet te geven, derhalve wordt gewerkt met richtlijnen.

1. De prooidichtheid kan toenemen door op verschillende plaatsen de ontwikkeling van een ruigtevegetatie te stimuleren. Dit kan bijvoorbeeld door ruigtestroken langs wegen in de omgeving in de compensatiegebieden te creëren. Deze ruigte kan ook elders worden aangelegd (zie kaartmateriaal), mits bereikbaar en binnen een afstand van 300 meter van nieuwe nestlocaties.
2. Extensief begraasd grasland heeft een positieve invloed op het aanbod aan prooidieren en het vangstsucces. Kort begraasd grasland vergroot het vangstsucces van muizen en regenwormen. Een

oppervlakte van ongeveer 2500 m² extensief beheerd grasland biedt, naast de ruigtestrook, voldoende foerageergebied voor tenminste één paartje steenuil. Dit kan zowel in een aaneengesloten oppervlak als verspreid binnen 300 meter van nestlocaties. Dergelijk gebied is te vinden in het plangebied Marsna Casella en het noordelijk gelegen buitendijkse gebied.

3. Het uitleggen van snoeihout in de vorm van rillen en takkenhopen vergroot de aantrekkelijkheid van het gebied voor kleine prooidieren (Hoefsloot & Boudewijn 2008). Dergelijke structuren kunnen langs percelen en op erven worden gecreëerd. Participatie van omwonenden en agrariërs is dan ook van belang.

4. Daarnaast dienen voldoende paaltjes, hekken en/of andere uitkijkpunten beschikbaar zijn die de steenuilen als uitkijplek kunnen benutten. Rasters van bijvoorbeeld prikkel- of schrikdraad wordt enkele centimeters onder de top van het paaltje vastgemaakt zodat de vogels op de paaltjes kunnen zitten.

Verbindingen en broedlocaties

Verbindende elementen zorgen voor een goede bereikbaarheid van het foerageergebied en alternatieve broedlocaties vanuit het huidige leefgebied.

5. Rijen knotwilgen kunnen een functie hebben als verbindend element tussen foerageergebied en nestlocatie. Bovendien worden deze gebruikt als foerageergebied en op termijn als nestlocatie. Knotwilgen kunnen goed gebruikt worden ter afscheiding van bijvoorbeeld percelen. Naast extra kansen voor de steenuil passen ze ook goed bij het cultuurhistorische karakter van de omgeving. Gedacht kan worden aan het aanleggen van een rij knotwilgen in het plangebied Marsna Casella.

6. Voor nieuwe potentiële broedlocaties in de vorm van nestkasten ten noorden van het huidige leefgebied zal de aanplant van oudere knotwilgen o.a. op het eilandje in het plangebied Marsna Casella nodig zijn. Hierin kunnen dan nestkasten geplaatst worden. Aangezien jonge knotwilgen nog relatief dun zijn en nog geen goed ontwikkelde kroon hebben zijn ze ongeschikt voor het plaatsen van een nestkast. Erg belangrijk is dat er voor de ingang van de kast een “uitlooptak” is. Hierdoor kunnen de steenuilen lopend over de tak in en uit de nestkast komen.

7. Ook ten zuiden van het huidige leefgebied ligt geschikt foerageergebied voor de steenuil. Door het plaatsen van nestkasten op het perceel van een boerderij in het centrum van het geprojecteerde leefgebied (rommelschuurtje) worden zo extra mogelijkheden geboden voor de steenuil. Om te voorkomen dat jonge steenuilen verdrinken wordt aanbevolen om nestkasten bij voorkeur niet te plaatsen in de buurt van drinkbakken voor het vee. Ook kan kippengaas worden aangebracht in open waterreservoirs (van de bodem tot de rand) zodat vogels uit het water kunnen kruipen. Verder is het van belang dat onder en nabij de nestkast voldoende schuilplaatsen zijn waar uitgevlogen jongen zich kunnen verschuilen (Hoefsloot & Boudewijn 2007; Hoefsloot & Boudewijn 2008).

Toekomstig beheer

Door bij het beheer van het nieuw in te richten gebied en de directe omgeving rekening te houden met de steenuil wordt de steenuilfunctie van de verschillende landschapselementen in en rond het huidige leefgebied gegarandeerd.

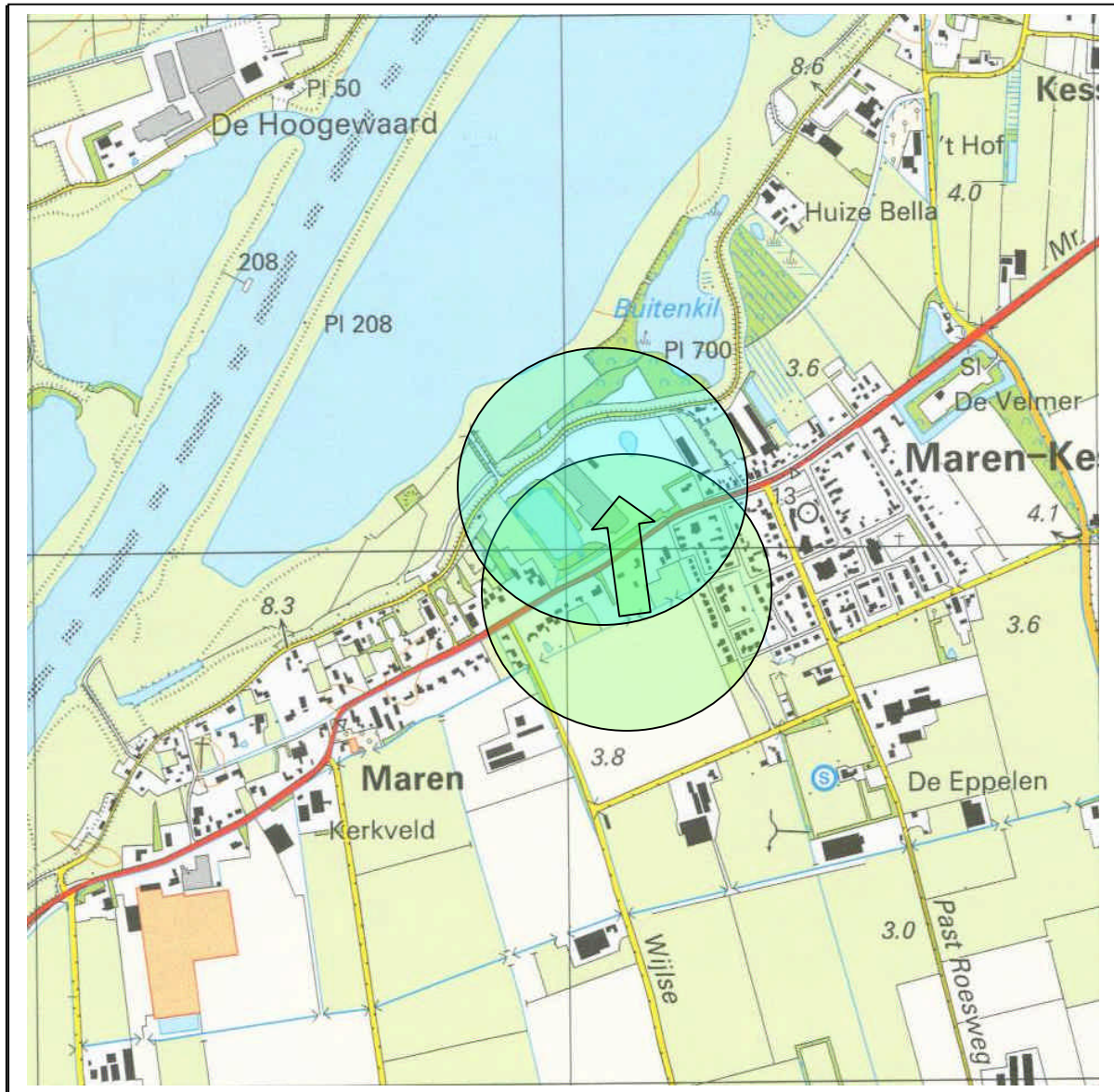
8. Voor het verkrijgen van een kruidenrijke vegetatie en hoge prooidichtheid wordt geadviseerd de ruigtestroken eens per jaar gefaseerd te maaien. Hierbij wordt maximaal 70% van de vegetatie gemaaid.

9. Door bijvoorbeeld overhoekjes te creëren (kleine stukjes ruigtevegetatie) en te behouden door deze gefaseerd te maaien wordt op de planlocaties een hogere prooidichtheid verkregen.

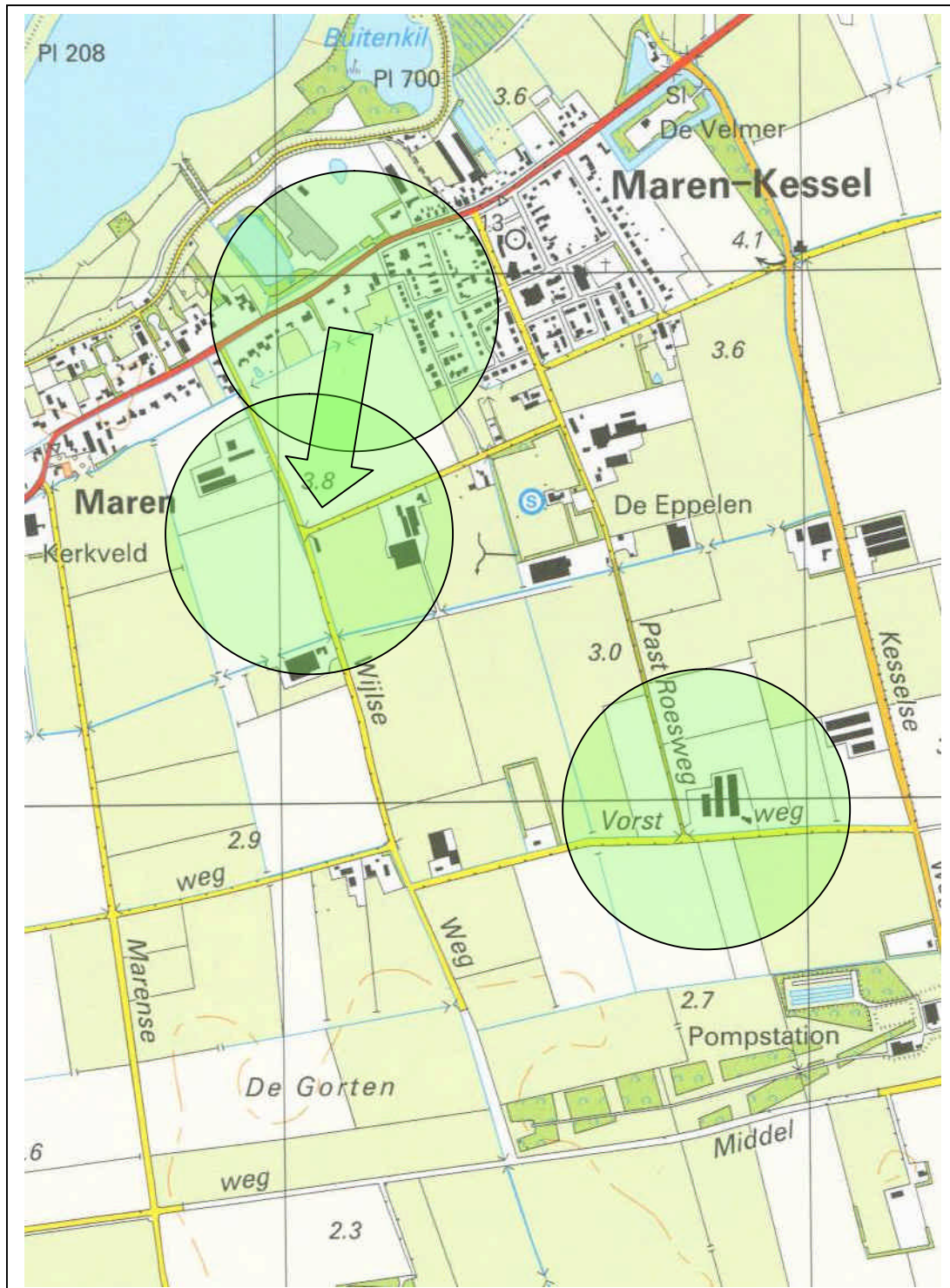
10. De stukjes extensief te beheren grasland dienen door enkele schapen of paarden begraaasd te worden. Door dit af te wisselen wordt een “gefaseerd” patroon verkregen, zowel stukjes met kort als lang gras.

11. De knotwilgen dienen eens per 5 jaar gefaseerd geknot te worden, bijvoorbeeld de helft van de bomen in het ene jaar, en de andere helft in het volgende jaar. Dit om voldoende dekking voor de steenuil te behouden en om te zorgen dat de bomen niet bezwijken onder het gewicht van de takken.

12. De nestkasten worden elk jaar gecontroleerd op eventuele beschadigingen. Beschadigde kasten dienen meteen vervangen te worden.

Optie A verschuiving leefgebied naar het noorden, het centrum komt in plangebied van Marsna Casella

Optie B verschuiving naar het zuidwesten met centrum ten zuiden van plangebied Liesdaal. De cirkel op de kruising Pastoor Roesweg en Vorstweg geeft een al bezet steenuilleefgebied aan.

Herinrichting noordelijk compensatiegebied

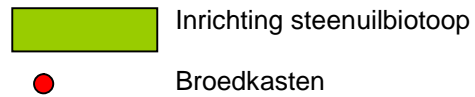
2.2.2 Marsna Casella

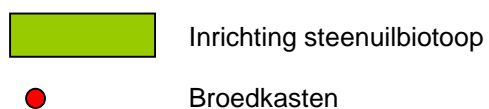
Huidige plan

Inrichting ter compensatie steenuil

Herinrichting buitendijks gebied

2.2.3 Herinrichting Liesdaal

Huidige inrichtingsplan

Inrichting ter compensatie steenuil

 Inrichting steenuilbiotoop

2.3 Herinrichting buiten de plangebieden

2.5 Planning

In tabel 1 is een globale tijdsplanning voor het compensatieplan weergegeven. Per maatregel is aangegeven in welke periode deze dient te worden uitgevoerd.

Tabel 1: Tijdsplanning compensatieplan steenuil

Maatregel	Periode
7 Plaatsen nestkasten op erven	Najaar 2009
5, 6 Aanplanten knotwilgen	Najaar 2009
7 Plaatsen nestkasten knotwilgen Marsna Casella	* voorjaar 2010 (vroeg)
1 Ontwikkeling ruigtevegetatie	Bij gebiedsinrichting
2 Ontwikkeling extensief begraasd grasland	Bij gebiedsinrichting
3 Neerleggen zaag- en snoeihout	Bij gebiedsinrichting
4 Creëren uitkijkplekken	Bij gebiedsinrichting
* Alvorens het plaatsen van de nestkasten op de aan te planten oudere knotwilgen dient te worden gecontroleerd of deze goed zijn aangeslagen.	

2.6 Monitoring

Om de effectiviteit van het compensatieplan te evalueren en zo nodig bij te sturen wordt aanbevolen een monitoringsplan op te stellen. Ten eerste wordt aanbevolen de geplaatste kasten jaarlijks te controleren op gebruik door steenuilen en te onderzoeken of het steenuilenpaar, waarvan een deel van het voedselterritorium verloren gaat, zich handhaaft, of naar een nieuwe locatie verhuist. Daarnaast is het noodzakelijk om de nestkasten jaarlijks schoon te maken en te onderhouden, zodat de steenuilen duurzame broedlocaties worden aangeboden.

De monitoring wordt door een daartoe deskundig geacht persoon uitgevoerd. Eventueel kunnen de bewoners van de huizen waarbij de kast geplaatst is bij de nestkastcontrole en monitoring betrokken worden. De daartoe aangestelde deskundig persoon doet vervolgens aan de gemeente jaarlijks verslag over de resultaten van de monitoring. Na vijf jaar wordt een verslag opgesteld waarin de resultaten van de monitoring worden beschreven en eventuele aanbevelingen worden gedaan voor aanpassingen ten aanzien van de inrichting en het beheer van het gebied ten behoeve van de steenuil.

3 Conclusie

De voorgestelde maatregelen moeten resulteren in een geleidelijke verplaatsing van het territorium van het steenuilenpaar dat nu gebruik maakt van het leefgebied langs de Provincialeweg. Bij de realisatie van de nieuwbouw neemt het beschikbare foerageergebied af en zal er verstoring plaatsvinden van de huidige broedplaats. Hierdoor zal het huidige leefgebied op termijn naar verwachting niet meer als volwaardig leefgebied kunnen fungeren. Het is echter niet ondenkbaar dat een deel van bijvoorbeeld Liesdaal ook in de toekomst nog steeds als foerageergebied zal worden gebruikt door steenuilen.

De hieronder genoemde maatregelen geven invulling aan de compensatie van nieuw leefgebied. De gemeente dient deze maatregelen op te nemen in de nieuwe plannen voor het plangebied en omliggend gebied. Met betrekking tot foerageergebied kan worden gesteld dat een combinatie van maatregelen als meest gunstig wordt beschouwd. De kwantificering van foerageergebied moet als richtinggevend worden beschouwd:

- Vijf nestkasten op geschikte locaties.
- Verbindende elementen in de vorm van rijen knotwilgen.
- Stroken ruigtevegetatie langs de verbindende elementen.
- Nieuw foerageergebied in de vorm van ca. 2500 m² extensief beheerd grasland.

Door zowel alternatief foerageergebied in te richten als meerdere nestkasten op te

hangen zal de lokale draagkracht van het gebied voor steenuilen niet afnemen, maar zelfs kunnen toenemen. De lokale populatie steenuilen kan op deze manier duurzaam in stand worden gehouden. Daarnaast zullen de bewoners en toekomstige bewoners meer betrokken worden bij beheermaatregelen voor de steenuil door ze van informatie te voorzien over de steenuil en steenuil vriendelijk beheer. Ook kunnen de bewoners als zij dat willen actieve deelnemen aan het verbeteren van het leefgebied van de steenuil door het plaatsen en/of monitoren van nestkasten op hun terrein.

Literatuur

Broekhuizen S., N. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk en J.B.M. Thijssen, 1992, *Atlas van de Nederlandse zoogdieren*, KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Huijbregts H., 2004, EIS-Nederland, www.naturalis.nl/eis

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2004, 501, *Algemene Maatregel van Bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen*, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 2004.

Natuurloket, www.natuurloket.nl

SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002, *Atlas van de Nederlandse broedvogels, 1998 – 2000*.
Nederlandse Fauna 5, Nationaal Natuurhistorisch Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey Nederland, Leiden

<p>Opgesteld door: de heer drs. A.N. de Keijzer</p>	<p>Akkoord bevonden door: ir. L. A. Sluiter</p> <p>Bunnik, 14 mei 2009</p>
---	--

adviesbureau

m i l i e u
r u i m t e
w a t e r